

АНАЛІЗ Ч. 2 СТ. 481 КПК УКРАЇНИ В ЧАСТИНІ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ ОКРЕМІЙ КАТЕГОРІЇ ОСІБ

Ренкас А. А.

*аспірантка кафедри кримінального процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Законодавець, надавши уточнення процедури вручення письмового повідомлення про підозру в ч. 2 ст. 481 КПК України, також зробив одразу декілька важливих уточнень. По-перше, доручення здійснити письмове повідомлення про підозру може бути здійснене лише прокурором, а не слідчим. По-друге, законодавець окремо уточнив, що таке доручення може здійснювати як Генеральний прокурор, так і виконуючий обов'язки Генерального прокурора. Якщо проаналізувати положення ч. 1 ст. 481 КПК України, то можна помітити, що аналогічні зміни були внесені в окремі положення даної статті, але не всі. Так, письмове повідомлення про підозру може здійснюватися виконуючим обов'язки Генерального прокурора народному депутату України, кандидату у Президенти України, Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини, Голові або іншому члену Рахункової палати, прокурору Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, Директору або іншому працівнику Національного антикорупційного бюро України, заступникам Генерального прокурора, Голові Національного агентства з питань запобігання корупції, його заступнику (п. 2) та судді Вищого антикорупційного суду (п. 3¹). По відношенню до всіх інших суб'єктів (адвокату, депутату місцевої ради, депутату Верховної Ради Автономної Республіки Крим, сільському, селищному, міському голові – п. 1, судді, судді Конституційного Суду України, присяжному на час виконання ним обов'язків у суді, Голові, заступнику Голови, члену Вищої ради правосуддя, Голові, заступнику Голови, члену Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, працівникам Національного антикорупційного бюро України – п. 3, Генеральний прокурор – п. 4) уточнення щодо виконуючого обов'язки відсутні.

Така неоднорідність правового регулювання викликає низку питань. В першу чергу необхідно зазначити, що чинним законодавством не передбачена посада «виконуючий обов'язки Генерального прокурора». Фактично єдина згада такого статусу зазначена в ЗУ «Про тимчасове виконання обов'язків посадових осіб, яких призначає на посаду за згодою Верховної Ради України Президент України або Верховна Рада України за поданням Президента України», де в ст. 1 зазначено, що у разі

звільнення (відставки) особи, яку призначає на посаду за згодою Верховної Ради України Президент України, або особи, яку призначає на посаду Верховна Рада України за поданням Президента України, обов'язки звільненої особи тимчасово, але не більше одного місяця, виконує перший заступник (а у разі його відсутності - заступник) цієї посадової особи, призначений конституційно легітимною особою. Таким чином закон опосередковано визначає, що виконуючий обов'язки таких осіб (в тому числі – Генерального прокурора) має ті самі повноваження, що і особа, замість якої він виконує обов'язки.

Такий підхід законодавця є вкрай незрозумілим, адже створює неоднорідність нормативного регулювання. Більше того, якщо проаналізувати всі положення КПК України, в яких є згадка про Генерального прокурора, то в переважній більшості (якщо того дозволяє зміст самої статті), то в більшості випадків законодавець згадує про особу, яка виконує обов'язки Генерального прокурора, ніж навпаки. Можна помітити, що така вказівка обов'язково надається, якщо у відповідну статтю КПК України вноситься зміна (в самій першій редакції КПК України 2012 року немає жодної згадки про особу, яка виконує обов'язки Генерального прокурора). Таким чином можна зробити висновок, що законодавець намагається послідовно вносити зміни до КПК України та робити уточнення щодо функціональних можливостей виконуючого обов'язки Генерального прокурора. Проте такі зміни все одно носять фрагментарний характер, адже вносяться відносно тих статей, відносно яких на практиці виникають проблеми. Зважаючи на те, що кримінальне процесуальне законодавство повинно бути уніфікованим та однаковим у практиці свого застосування, ми підтримуємо позицію, що відповідні зміни мають бути внесені і в інші статті КПК України.

Якщо аналізувати власне порядок вручення письмового повідомлення про підозру окремій категорії осіб, то необхідно наголосити, що процедура такого вручення не буде відрізнятися від процедури вручення письмового повідомлення про підозру «звичайним» суб'єктам. В даному випадку головною є ч. 1 ст. 277 КПК України, відповідно до якої «письмове повідомлення про підозру вручається в день його складення слідчим або прокурором, а у випадку неможливості такого вручення - у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень» [1]. Тобто в першу чергу законодавець наголошує на тому, що оптимальним способом вручення письмового повідомлення про підозру є його особисте вручення. В інших же випадках законодавець відсилає до положення, яке регулює порядок вручення повідомлень (ч. 3 ст. 111 КПК України), яке, в свою чергу, відсилає до порядку вручення викликів у кримінальному процесі. Таким чином законодавець опосередковано погодився, що письмове повідомлення про підозру може вручатися у ті способи, які передбачені ст. 135 КПК України. І хоча в доктрині такий спосіб письмового вручення повідомлення про підозру

досить сильно критикується, практика відносно нормально ставиться до неособистого вручення письмового повідомлення про підозру, хоча це не означає, що ст. 135 КПК України звільняє слідчого чи іншу уповноважену особу від обов'язку якісно виконати свої обов'язки.

Таким чином можливість направлення письмового повідомлення поштою не означає, що прокурор чи інша уповноважена особа може нехтувати обов'язком чітко визначити реальне місце проживання особи, які буде вручено письмове повідомлення про підозру. Проте в даному випадку, незважаючи на наявну судову практику, ми маємо акцентувати увагу на положенні ч. 3 ст. 276 КПК України, де зазначено, що після повідомлення про права слідчий, прокурор або інша уповноважена службова особа на прохання підозрюваного зобов'язані детально роз'яснити кожне із зазначених прав. Якщо ж відбувається вручення письмового повідомлення про підозру, наприклад, поштою, то підозрюваний фактично позбавлений права почути роз'яснення його прав. Аналогічна ситуація стосується і інших способів неособистого вручення. Хоча судді приймають відомості про факт вручення поштового відправлення як належний спосіб вручення письмового повідомлення про підозру, в такий спосіб все одно обмежуються права особи. Особливо це стосується окремої категорії осіб, які користуються додатковими процесуальними гарантіями і яким в першу чергу має бути роз'яснено про такі процесуальні гарантії. Ми не вважаємо, що наявна на даний момент практика неособистого вручення письмового повідомлення про підозру є помилковою, адже в такому випадку забезпечити вручення повідомлення про підозру буде фактично нереально, що суперечить завданням кримінального провадження, які передбачені ст. 2 КПК України. Ми лише наголошуємо на тому, що в кримінальному процесуальному законодавстві має бути уточнено, в якому порядку підозрюваний може розраховувати на роз'яснення його процесуальних прав.

У зв'язку з цим ми пропонуємо ч. 3 ст. 276 КПК України викласти в такій редакції: «Після повідомлення про права слідчий, прокурор або інша уповноважена службова особа на прохання підозрюваного зобов'язані детально роз'яснити кожне із зазначених прав. Якщо письмове повідомлення про підозру було вручено у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень, роз'яснення прав має відбуватися за першої зустрічі підозрюваного зі слідчим, прокурором або іншою уповноваженою службовою особою після такого вручення».

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88.